

I. ADMINISTRACINĖ TEISĖ

ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ, KURIAIS KĖSINAMASI Į VIEŠĄJĄ TVARKĄ, SUDĖČIŲ TEISINĖS ANALIZĖS ASPEKTAI

Doktorantas Raimundas Kalesnykas

Lietuvos teisės akademija, Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Elektroninis paštas raimucka@lta.lt
Telefonas 70 03 49

Spaudai pateikta 1999 m. sausio 18 d.

S a n t r a u k a

Kalbėdami apie nusikalstamumą kaip socialinį reiškinį, pamirštame atkreipti dėmesį į nusižengimus, už kuriuos taip pat numatyta viena iš teisinės atsakomybės formų. Lietuvoje jau veikia administraciniai teismai, todėl labai svarbu tiksliai kvalifikuoti administracinius nusižengimus norint priimti teisingus administracinių teisės pažeidimų bylų sprendimus ir patraukti administracinę atsakomybę kaltus asmenis. Teisėtvarkos pareigūnai, kvalifikuodami asmens padarytą visuomenei pavojingą veiką kaip administracinį nusižengimą, turi žinoti problemiškus nusižengimų sudėties teisinės analizės niuansus. Šiuo metu policijai nerimą kelia viešosios tvarkos pažeidimai, už kurių padarymą daug asmenų traukiama teisinė - administracinė, baudžiamojon atsakomybė. Be to, dėl viešosios tvarkos pažeidimų padarinių dažnai kyla civilinės atsakomybės santykiai. Šiuo požiūriu viešosios tvarkos nusižengimų kvalifikacija, tinkamas administracinių prievartos priemonių panaudojimas gali turėti didelę socialinę reikšmę.

Straipsnyje, remiantis Europos šalių policijos veiklos ir administracinės teisės mokslininkų patirtimi, įvairiais aspektais nagrinėjama viešosios tvarkos pažeidimų sudėties teisinės analizės ir kvalifikavimo problemos. Vis dėlto viešosios tvarkos užtikrinimo problemos iki šiol nėra pakankamai kvalifikuotai nagrinėjamos tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmeniu.

Įvadas

Šiuo metu vieni iš dažniausių administracinių nusižengimų, kuriuos padaro atskiri asmenys ir pareigūnai, yra viešosios tvarkos pažeidimai. Dažni šie pažeidimai daro didžiulę žalą mūsų visuomenei, nes girtuokliavimas, veltėdžiavimas, chuliganizmas skatina nusižengimus darbovietėse arba buityje, ir užkirsti šiems pažeidimams kelią – vienas iš aktualiausių šiuo metu valstybės uždavinių. Kaip pavyzdį galima pateikti Vilniaus m. VPK savivaldybių policijos veiklos 1997 m.¹ rezultatus – jie aiškiai rodo, kad viešosios tvarkos nusižengimų daugėja.

¹ Štai pernai Vilniaus mieste už nedidelį chuliganizmą buvo nubausti 4484 asmenys (1996 m. – 4516), už paauglių padarytą chuliganizmą – 188 (1996 m. – 140), už pažeidimus, susijusius su neteisėta namų gamybos degtinės apyvarta – 502 (1996 m. – 356), už alkoholinių gėrimų gėrimą viešose vietose arba girto pasirodymą viešose vietose – 15 173 (1996 m. – 19 000), už nepilnamečių iki 16 metų alkoholinių gėrimų gėrimą viešose vietose arba girto pasirodymą viešose vietose – 135 (1996 m. – 137), už nepilnamečių nugirdymą – 60 (1996 m. – 87), už tėvų arba juos atstojančių asmenų pareigos auklėti vaikus nevykdymą – 922 (1996 m. – 716), už lindyinių

Galima teigti, kad daug problemų kyla kvalifikuojant viešosios tvarkos pažeidimus, nes teisininkų (policijos pareigūnų, teisėjų), nagrinėjant šiuos pažeidimus, priimti galutiniai sprendimai dažnai kelia abejonių, todėl šiems pažeidimams reikėtų skirti daugiau dėmesio. Tyrimo tikslas – nagrinėti viešosios tvarkos sampratą bei pateikti atskirų viešosios tvarkos pažeidimų sudėčių teisinės analizės aspektus. Straipsnyje taip pat nagrinėjamos viešosios tvarkos pažeidimų kvalifikavimo problemos, nuobaudų už atskirus viešosios tvarkos pažeidimus skyrimo bei šios rūšies pažeidimų atribojimo nuo nusikaltimų problemos, pateikiami pasiūlymai, kokios rūšies viešosios tvarkos pažeidimai turėtų būti dabar galiojančiame Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse (toliau – ATPK).

1. Viešosios tvarkos samprata

Viešoji tvarka yra sudėtingas ir įvairiapusiškas visuomeninio gyvenimo reiškiny. Šiuo terminu neretai įvardijamos skirtingos visuomeninės kategorijos. Vienais atvejais viešoji tvarka suprantama kaip visuma arba didelė dalis visuomeninių santykių (pvz., tai galime laikyti socialine-ekonomine kategorija, apimančia daugelį visuomeninių santykių). Kitais atvejais terminas “viešoji tvarka” žymi kitą, daug siauresnę, teisinę sampratą. Ji išplaukia iš daugybės Vyriausybės, Vidaus reikalų ministerijos ar visuomeninių organizacijų norminių aktų turinio. Todėl į viešosios tvarkos sritį įeina ne visuma visuomeninių santykių, o tik tam tikra, griežtai apibrėžta jų dalis.

Terminas “viešoji tvarka” vartojamas dvejopai: siaurąja ir plačiąja prasme. L. M. Rožinas ir kiti Ukrainos administracinės teisės mokslininkai [1] pateikia tokią viešosios tvarkos sampratą (siaurąja prasme): “Viešoji tvarka – tai sistema visuomeninių santykių, kurie susiklosto žmonėms esant viešose vietose: gatvėse, aikštėse, parkuose, skveruose, visuomeniniame transporte, prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse ir t.t.” [2, p. 49]. Viešoms vietoms būdinga: a) tai visiems gyventojams prieinamos vietos, b) galimybė asmenims naudotis jiems priklausančiomis teisėmis ginant gyvybę ir sveikatą, turtą, garbę ir orumą. Asmens buvimas viešose vietose įpareigoja jį savo veiksmais nepažeidinėti kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų, laikytis visuomenėje priimtų bendro elgesio taisyklių. Nagrinėjant “viešosios tvarkos” sampratą, nereikėtų pamiršti, kad jai didelę reikšmę turi “viešasis interesas”, t.y. valstybės pripažintas ir teisės užtikrintas socialinių interesų bendrumas [3, p. 53-64].

Štai administracinės teisės atstovas A. V. Serioginas pabrėžia, kad viešosios tvarkos sritį sudaro visuomeniniai santykiai, užtikrinama viešoji rimtis, sudaromos palankios sąlygos dirbantiesiems visuomenei naudingą darbą, užtikrinama jų darbo ir poilsio tvarka, pagarba dorovės normoms, kitų asmenų garbė ir orumas [4, p. 37]. Tokia viešosios tvarkos samprata beveik atitinka administracinės teisės keliamus reikalavimus.

Viešajai tvarkai, kaip poveikio objektui, būdingos dvi ypatybės, kurios turi įtakos ją reguliuojant: pirma, reguliuojami visuomeniniai santykiai esti gana lankstūs ir pakeičiami: keičiasi jų dalyvių sudėtis, teisių ir pareigų įgyvendinimo sąlygos ir t.t.; antra ypatybė priskiriama prie reguliavimo priemonių: viešoji tvarka negali būti nustatoma ir palaikoma tik teisinėmis normomis – jos turi veikti kartu su kitomis socialinėmis normomis (moralės, paprotinėmis ir kt.).

Viešoji tvarka – tai visuomenėje nusistovėjusi socialinę reikšmę turinčių visuomeninių santykių sistema, susiformavusi pagal teisės ir moralės normas, bendro gyvenimo taisyklės ir papročius. I. N. Danšinas, išanalizavęs viešosios tvarkos apsaugos problemą, pateikia tokią juridinę definiciją: “Viešoji tvarka – tai sistema visuomeninių santykių, susiklostančių asmenims sąmoningai ir laisvanoriškai laikantis teisės normomis ir kitomis ne teisinio pobūdžio normomis nustatytų bendro elgesio taisyklių visuomenėje ir kartu užtikrinant darnų žmonių gyvenimą išsivysčiusioje visuomenėje” [5, p. 68]. Tokia viešosios tvarkos, kaip socialinės teisinės kategorijos, samprata leidžia išlaikyti ir užtikrinti aukštą kultūros lygį žmonių, dalyvaujančių visuomeniniame gyvenime, taip pat parodyti tam tikrų valstybės institucijų (pvz., policijos) veiklą užtikrinant viešąją tvarką. Išsivysčiusioje visuomenėje viešosios tvar-

laikymą – 18 (1996 m. – 18), už vertimąsi prostitucija – 201 (1996 m. – 125), už viešosios rimties trikdymą – 801 (1996 m. – 753).

kos apsauga yra valstybės funkcija [6] ir piliečių pareiga. Konstitucijos 28 str. visus piliečius įpareigoja “laikytis LR Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių” [7]. Todėl atitinkamų elgesio taisyklių nesilaikymas, darantis žalą viešajai tvarkai ir piliečiams, pagal įstatymus yra administracinis nusižengimas.

Visa tai apibendrinant galima pateikti šiuo metu priimtinausią viešosios tvarkos sąvoką. Viešoji tvarka – tai teisės, moralės ir papročių normomis sureguliuotų visuomeninių santykių sistema. Šios normos pirmiausia turi užtikrinti visuomeninę rimtį, normalią kasdieninio gyvenimo tvarką, palankias darbo ir poilsio sąlygas dirbantiesiems, taip pat užtikrinti, kad būtų gerbiama visuomeninė dorovė, kitų asmenų garbė ir orumas.

2. Administracinių teisės pažeidimų, susijusių su chuliganiškų veiksmų atlikimu, sudėčių teisinės analizės aspektai

2.1. Nedidelio chuliganizmo sudėties teisinės analizės aspektai

Nedidelis chuliganizmas – tai administracinis nusižengimas, kuriuo kėsiamasi į viešąją tvarką. Tai rodo žemą pažeidėjo kultūros lygį, jo egoizmą, panieką visuomenės interesams, mandagumo ir padorumo taisyklių nepaisymą (ignoravimą). Nedidelio chuliganizmo sąvoką yra įtvirtinęs įstatymų leidėjas [8, p. 137].

Šio nusižengimo **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis objektas** – visuomeniniai santykiai, kurių visuma sudaro viešąją tvarką: darant šį pažeidimą, tiesiogiai padaroma žala piliečių teisėms ir teisėtiems interesams, piliečių turtui, sveikatai, pažeidžiamos normalios jų darbo, poilsio ir buities sąlygos.

Nedidelio chuliganizmo **objektyviają pusę** sudaro konkretaus asmens aktyvūs veiksmai, pažeidžiantys valstybės nustatytą tvarką, sukeltiant realią grėsmę visuomeniniams santykiams, susiklostantiems viešosios tvarkos srityje. Galima išskirti tris pagrindinius objektyviosios pusės požymius:

- 1) necenzūriniai keiksmai viešose vietose – tai viena iš šiurkščiausių nedidelio chuliganizmo formų, kai pažeidėjas išreiškia akivaizdžią nepagarbą visuomenei. Nepaisant, kokiomis aplinkybėmis asmuo išreiškia savo įtūžį necenzūriniais keiksmiais, jis padaro pažeidimą, už kurį privalu traukti atsakomybėn administracine tvarka. Šio požymio problema ta, kad įstatymų leidėjas nėra nurodęs ir išaiškinęs, kas yra cenzūriniai ir kas yra necenzūriniai keiksmai. Pažeidėjui šie žodžiai gali atrodyti normalūs, vartojami šnekamojoje kalboje, tačiau policijos pareigūnui gali pasirodyti kitaip. Todėl, kol įstatymų leidėjas nėra išaiškinęs, kas yra “cenzūra”, nėra išleidęs atitinkamų norminių aktų, kuriose būtų paaiškintos “cenzūrinių” ir “necenzūrinių” žodžių reikšmės, problemiška būtų traukti asmenis administracinėn atsakomybėn pagal šį požymį, tačiau dabar dažniausiai vadovaujamosi moralės principu;
- 2) įžeidžiamas kibimas prie piliečių – tai aktyvūs, įkyrūs veiksmai, žeminantys kitų asmenų garbę ir orumą bei pažeidžiantys jų ramybę (pvz., įkyrus tampymas ar prievartinis laikymas už drabužių, rankų, demonstratyvus galvos apdangalų numetimas (pvz., kepurės, skrybėlės, skarelės), cigarečių dūmų pūtimas į veidą ir t.t.) [9, p. 187];
- 3) kiti panašūs veiksmai, pažeidžiantys viešąją tvarką ir piliečių rimtį. Įstatymų leidėjas konkrečiai nenurodo, kokius veiksmus reikėtų priskirti prie nedidelio chuliganizmo, tai palikdamas teisėtvarkos užtikrinimo institucijoms. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad kvalifikuoti pažeidimus pagal šį objektyviosios pusės požymį gana keblu. Dauguma policijos pareigūnų klaidingai linkę bet kokius veiksmus laikyti chuliganiškais, bet administracinėn atsakomybėn pagal šį požymį asmenį galima patraukti tik tada, kai šiais veiksmais jis pažeidžia viešąją tvarką ir piliečių rimtį (pvz., šlapinasi viešose vietose, laužo kelio ženklus, suoliukus parke, autobusų stotelėse ir t.t.).

Šio pažeidimo objektyviosios pusės būtinuoju požymiu esti viešoji vieta. Svarbus nusižengimo aspektas tas, kad įstatymų leidėjas ATPK 174 str. numato, jog tik necenzūriniai

keiksmi turi būti viešose vietose, o įžeidžiamas kibimas prie piliečių ir kiti panašūs veiksmai, pažeidžiantys viešąją tvarką ir piliečių rimtį, lyg ir ne. Tačiau, išanalizavus viešosios tvarkos sampratą, paaiškėja, kad ir kiti veiksmai padaromi būtent viešose vietose, net kai toje vietoje nėra žmonių (pvz., nešvankių žodžių parašymas ant namo sienų, gatvės lempų daužymas ir t.t.).

Kita šio nusižengimo problema, kaip teigia dauguma Rusijos administracinės teisės specialistų (V. Kruglovas, B. Šeininas), ta, kad nedidelio chuliganizmo sudėtis yra formali, kadangi kvalifikuojant šį pažeidimą nebūtini pavojingi padariniai. Mano nuomone, nedidelį chuliganizmą reikėtų priskirti prie pažeidimų, kurių sudėtis yra materialinė, nes asmuo, įžeidžiamai kibdamas prie žmonių ar daužydamas lempas, laužydamas kelio ženklus, visuomet sukels atitinkamus padarinius (pvz., įžeis asmens garbę ir orumą).

Šio pažeidimo **subjektyviosios pusės** kaltės forma – tiesioginė ir netiesioginė tyčia. Pažeidėjas, darydamas šį nusižengimą, supranta, kad savo neteisėtais, chuliganiškais veiksmais pažeis viešąją tvarką, numato, kad dėl šių veiksmų kils atitinkami padariniai ir, norėdamas jų ar ne, bet sąmoningai leidžia jiems atsirasti. Būtina išanalizuoti ir fakultatyvinius subjektyviosios pusės požymius, t.y. nedidelio chuliganizmo motyvą bei tikslą. Pažeidimo motyvas – patenkinti individualius reikalavimus, pabrėžiant savo asmenybės svarbą ir taip rodant nepagarbą visuomenėje priimtoms bendro elgesio taisyklėms. Tai gali būti egoizmas, panieka visuomenės dorovei, moralinių pagrindų neturėjimas, savęs ir kitų negerbimas. Nedidelio chuliganizmo tikslai: noras parodyti savo panieką kitiems, pasirodyti kitų akyse, išlieti pyktį ant kitų asmenų.

Nedidelio chuliganizmo **subjektas** – bendras, t.y. asmuo, sulaukęs 16 metų ir pakaltinamas.

Problemų kyla ir už šį pažeidimą skiriant nuobaudas. Dabar galiojantis ATPK numato, kad už nedidelį chuliganizmą galima skirti šias nuobaudas: baudą, pataisos darbus ir administracinį areštą. Lieka neaišku, kada galima skirti baudą, o kada administracinį areštą, ir tai teisingumo institucijoms sudaro sąlygas manipuluoti nuobaudomis – už nedidelį viešosios tvarkos pažeidimą skirti griežčiausią administracinę nuobaudą. Mano manymu, reikėtų padaryti tokią pataisą, kad “administracinis areštas gali būti skiriamas tik tais atvejais, jei, atsižvelgiant į bylos aplinkybes bei pažeidėjo asmenybę, šios nuobaudos (pataisos darbai ir bauda) pripažįstamos nepakankamomis” [10, p. 440]. Pagrindas skirti administracinį areštą būtų nedidelio chuliganizmo ir kitų pažeidimų padarymas, jei pažeidėjas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, jei asmuo anksčiau jau buvo baustas už nedidelį chuliganizmą ar teistas už chuliganizmą (jei teistumas neišnykęs).

Kita problema, su kuria susiduria policijos pareigūnai, tai nedidelio chuliganizmo atribojimas nuo chuliganizmo, kurio sudėtis yra numatyta Baudžiamojo kodekso 225 straipsnyje. Chuliganizmas – tai tyčiniai veiksmai, šiurkščiai pažeidžiantys viešąją tvarką ir rodantys aiškų visuomenės negerbimą [11, p. 108]. Nedidelio chuliganizmo atribojimo nuo chuliganizmo pagrindiniai kriterijai yra:

- 1) chuliganizmas padaromas tik tyčiais veiksmais, todėl kaltės forma bus tik tiesioginė tyčia;
- 2) chuliganizmas nuo nedidelio chuliganizmo skiriasi šiurkštesniu viešosios tvarkos pažeidimu, t.y. padaroma esminė žala valstybės, visuomeniniams ir asmeniniams interesams bei piktybiškai nepaisoma dorovės normų (pvz., jei asmuo išdauš vieną elektros stulpo lemputę, tai bus administracinė atsakomybė, o jei penkiolika, – baudžiamoji);
- 3) chuliganiškais veiksmais rodoma aiški nepagarba visuomenei, t.y. didelė nepagarba rodoma veiksmais, akivaizdžiai pažeidžiančiais visuomeninius interesus;
- 4) chuliganizmo sudėties, palyginti su nedidelio chuliganizmo sudėtimi, nurodyta gerokai daugiau kvalifikuojamųjų požymių: piktybinio chuliganizmo padarymas, chuliganiškų veiksmų padarymas, panaudojant šaunamuosius ginklus, peilius ir kitus nešaunamuosius ginklus, pasipriešinant valdžios atstovui, einančiam viešosios tvarkos apsaugos pareigas, kitiems asmenims, kurie užkerta kelią tokiems veiksams.

Policijos pareigūnas ar teisėjas, stengdamasis atriboti nedidelį chuliganizmą nuo chuliganizmo, turėtų atkreipti dėmesį į: padaryto viešosios tvarkos pažeidimo mastą, laipsnį, lygį;

bylos ir pažeidimo padarymo aplinkybes; padaryto pažeidimo vietą ir laiką; neteisėtų veiksmų padarymo būdą, jų intensyvumą, tęstinumą ir t.t. bei atsižvelgdamas į tai numatyti asmens, padariusio šiuos veiksmus, atsakomybę.

2.2. Paauglių padaryto chuliganizmo sudėties teisinės analizės problemos

Šio pažeidimo rūšinis ir tiesioginis objektai tokie patys kaip ir jau nagrinėto nedidelio chuliganizmo pažeidimo, tik paauglių padaryto chuliganizmo tiesioginiu objektu dar esti suaugusiųjų asmenų garbė ir orumas; taip pat sutampa objektyviosios pusės požymiai. Čia prie pagrindinių objektyviosios pusės požymių priskiriami šie:

- 1) paauglių nuo 14 iki 16 metų amžiaus padarytas nedidelis chuliganizmas;
- 2) paauglių nuo 14 iki 16 metų amžiaus padarytas chuliganizmas;
- 3) tyčinis suaugusiųjų garbės ir orumo žeminimas. Suaugusiųjų garbės ir orumo žeminimas – tai paskleidimas žinių, kurios įstatymo, bendrųjų gyvenimo taisyklių, bendražmogiškos moralės normų požiūriu pažeidžia asmens garbę ir orumą visuomenėje, žmonių grupėje ar atskirų žmonių akyse. Norint paauglį patraukti administracinę atsakomybę pagal šį požymį, reikia išsiaiškinti, kas yra garbė, o kas – orumas? Garbė – tai teigiamas visuomeninis asmens ar organizacijos vertinimas, o orumas – tai šio vertinimo atspindys asmens sąmonėje, t.y. subjektyvus savęs vertinimas [12].

ATPK 175 str. nuo 174 str. skiriasi pažeidimo padarymo subjektu, nes šiame straipsnyje subjektas – specialus, t.y. už paauglių nuo 14 iki 16 metų amžiaus padarytus pažeidimus atsako tėvai arba juos atstojantys asmenys. Tačiau dėl šio pažeidimo subjekto ir kyla problema. Įstatymų leidėjas numato gana konkretų amžiaus tarpsnį (nuo 14 iki 16 metų), tačiau, atsižvelgiant į šiandieninę padėtį, kai pažeidimus padaro vis jaunesnio amžiaus vaikai, šį amžių reikėtų paankstinti. Štai įstatymų leidėjas tik ATPK 178 str. 4 dalyje numato, kad tėvai arba juos atstojantys asmenys atsako už girtų paauglių iki 16 metų amžiaus pasirodymą viešose vietose (tai leidžia bausiti tėvus ir už 10 metų, ir už 12 ir už 13 metų amžiaus paauglių padarytus pažeidimus). Ši nuostata turėtų būti įtraukta ir į ATPK 44, 175 bei 183 straipsnius. Tai leistų padidinti tėvų ar juos atstojančių asmenų atsakomybę už savo vaikus.

3. Šaudymo iš šaunamojo ginklo, dujinio pistoleto (revolverio), pneumatinio šautuvo (pistoletu) ar arbaletu pažeidimo sudėties teisinės analizės aspektai

ATPK 176 str. numato administracinę atsakomybę už naudojimosi šaunamaisiais ginklais, dujiniais pistoletais, pneumatiniiais šautuvais arba arbaletais taisyklių pažeidimus. Taisyklės turėtų užtikrinti viešosios tvarkos ir gyvenamųjų vietovių apsaugą. Šio straipsnio dispozicija – blanketinė, nes nukreipia į norminius aktus, kurie reguliuoja šaunamojo ginklo, dujinio pistoleto ir t.t. panaudojimo tvarką įvairiomis aplinkybėmis: gyventojų sveikatos ir gyvybės, įmonių, įstaigų, organizacijų objektų apsaugai, kovai su nusikalstamumu, mokymo įstaigose, tiruose ir t.t. Pagrindinis šią tvarką reglamentuojantis norminis aktas yra 1996 m. liepos 2 d. Seimo priimtas Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas.

Nusižengimo **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis objektas** – visuomenės saugumas ir piliečių rimtis (neteisėtai šaudant keliama grėsmė ne tik piliečių sveikatai, gyvybei, turtui, bet ir jų rimčiai).

Objektyviosios pusės pagrindinius požymius sudaro veika (aktyvūs veiksmai), kuri pasireiškia neteisėtu šaudymu iš šaunamojo ginklo, dujinio pistoleto, pneumatinio šautuvo ar arbaletu. Šaudymas laikomas neteisėtu tada, kai asmuo, pažeisdamas įstatymus, numatytas ginklo naudojimo gyvenamosiose vietose ar šaudymui skirtose vietose taisykles, ginklą naudoja ne pagal paskirtį ir ne tam tikslui.

Kvalifikuojant šiuos pažeidimus, labai svarbu išanalizuoti kitus objektyviosios pusės pagrindinius požymius. Pirmiausia reikia įrodinėti pažeidimo padarymo įrankį, t.y. ar šis ginklas yra laikomas šaunamuoju, ar pneumatiniu, ar dujiniu:

Prie šaunamųjų ginklų priskiriami: koviniai, tarnybiniai, vardiniai, medžiokliniai, sportiniai ir t.t., ir bet koks neteisėtas šaudymas iš minėtų ginklų jau yra laikomas pažeidimu pagal ATPK 176 str. Prie šaunamųjų ginklų nepriskiriami: startiniai, signaliniai, statybiniai, raketiniai pistoletai ir kitos pirotechnikos priemonės.

Kitas svarbus šio pažeidimo kvalifikavimo aspektas yra pažeidimo padarymo vieta. ATPK 176 str. yra įrašytos šios pažeidimo padarymo vietos:

- 1) neteisėtas šaudymas gyvenamosiose vietose. Gyvenamosios vietos – tai vietos, skirtos gyventi žmonėms ir kuriose gyvena žmonės, pvz., gyvenamieji namai miesto teritorijoje, gyvenvietėse, kaimo vietovėse;
- 2) neteisėtas šaudymas šaudymui neskirtose vietose. Šaudymui skirtos vietos: šaudymo tirai, šaudyklos, valstybinių ir visuomeninių organizacijų medžiokliniai šaudymo stendai, įsteigti gavus vidaus reikalų įstaigų leidimą. Todėl bet koks šaudymas miesto parke, prie magistralinių kelių, miškuose bus laikomas neteisėtu ir kvalifikuotinas pagal ATPK 176 str.;
- 3) neteisėtas šaudymas šaudymui skirtose vietose pažeidžiant nustatytą tvarką. Asmuo administracinę atsakomybę pagal šį požymį bus traukiamas tada, jei jis, šaudydamas šiose vietose, nesilaiko saugumo priemonių, pvz., pradeda šaudyti be vadovo komandos "Ugnis", šaudo, kai taikinyje pasirodo žmonės, gyvūnai, transporto priemonės, ginklą perduoda šaudyti kitiems asmenims.

Policijos pareigūnai neretai susiduria su šio pažeidimo kvalifikavimo problema, užmiršdami, kad šio straipsnio sudėtis yra formali, ir bet koks žalingų padarinių atsiradimas užkerta kelią kvalifikuoti šį nusižengimą pagal ATPK 176 straipsnį. Bet kokie neteisėto šaudymo veiksmai, kurie sukelia žalingus padarinius, turi būti kvalifikuojami, atsižvelgiant į jų pobūdį ir sunkumo laipsnį, pagal atitinkamus BK straipsnius (pvz., sunkus kūno sužalojimas – BK 111 str., chuliganizmas – BK 225 str. 3 d.).

Šio pažeidimo **subjektyviają pusę** sudaro tiesioginė tyčia, t.y. asmuo supranta, kad jis savo neteisėtais veiksmais pažeidžia šaunamojo ginklo ir kitų ginklų panaudojimo taisykles ir tą nori daryti.

Kita problema – šio nusižengimo **subjektas**. Jis gali būti bendras arba specialus. Pagal Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymą šaunamuosius ginklus įsigyti gali asmenys, sulaukę 25 metų amžiaus, dujinius pistoletus, pneumatinius šautuvus ar arbaletus asmenys, sulaukę

18 metų amžiaus. Pažeidimo subjektu gali būti ir asmenys, kuriems šaunamasis ginklas patikėtas einant tarnybines pareigas (pvz., aplinkos apsaugos inspektoriai). Todėl, remiantis įstatymu, šio pažeidimo subjektas – specialus, t.y. asmuo, sulaukęs 18 metų ir 25 metų, turintis leidimą laikyti ir nešiotis ginklą (jei jis būtinas). Jei nepilnametis neteisėtai šaudo iš šaunamojo ginklo, neturėdamas tam leidimo ir leidimo įsigyti ginklą, tai jis turėtų būti traukiamas ne administracinėn, o baudžiamojon atsakomybėn pagal atitinkamus BK straipsnius.

4. Administracinių teisės pažeidimų, susijusių su neteisėta namų gamybos alkoholio apyvarta, sudėčių teisinės analizės aspektai

4.1. Naminės degtinės, brogos arba kitų namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų gaminimas, įgijimas, laikymas, gabenimas ar realizavimas (ATPK 177 str.); piliečių pardavimas namų gamybos vyno ir alaus, nepriklausančių stipriems alkoholiniams gėrimams (ATPK 177¹ str.)

ATPK 177 str. draudžia naminės degtinės, brogos ar kitų namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų gaminimą, įgijimą, laikymą, gabenimą, pardavimą ar kitą realizavimą, o ATPK 177¹ str. – namų gamybos vyno ir alaus, nepriklausančių stipriems alkoholiniams gėrimams, pardavimą. Šie pažeidimai pavojingi, nes skatina naminės degtinės gamybą ir kartu griaua norminių aktų nustatytą alkoholio gamybos ir pardavimo tvarką. Minėti veiksmai sudaro palankų pagrindą alkoholizmui plisti, nelegaliai namų gamybos alkoholinių gėrimų gamybai ir prekybai, daryti kitus viešosios tvarkos pažeidimus (pvz., nedidelį chuliganizmą, viešosios tvarkos trikdymą, girtą pasirodymą viešose vietose).

Nagrinėjamų pažeidimų **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis** – valstybės ekonominis pagrindas (nepildomi finansiniai ir gabenimo dokumentai, nemokami mokesčiai į valstybės biudžetą) bei gyventojų sveikata (gamybai naudojamos netinkamos žaliavos, gaminama nesilaikant kokybės, higienos ir sanitarijos reikalavimų, o tai kenkia vartojančiųjų šiuos gėrimus sveikatai).

Pirma problema, su kuria susiduria teisėtvarkos pareigūnai, tai nustatyti šio pažeidimo dalyką: kas yra naminė degtinė, broga, ką reikėtų priskirti prie kitų namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų, kokį alų ir vyną priskirti prie nestiprių alkoholinių gėrimų?

Naminė degtinė – tai stiprus alkoholinis gėrimas, gaminamas namudiniu būdu per specialų aparatą varant (distiliuojant) grūdų, bulvių, runkelių, vaisių, cukraus ar kitų produktų ir jų mišinių (skiedinių) raugą [14, p. 270].

Broga (siūlyčiau pavadinimą “žlaugtai”) – 1) tai tarpinis produktas, gaunamas gaminant alų ir naminę degtinę; 2) tai stiprus namų gamybos alkoholinis gėrimas, gaminamas iš angliavandenių turinčios žaliavos (cukraus, runkelių, bulvių, žirnių, pomidorų pastos, grūdų ir pan.) panaudojant šių produktų rūgimo procesą; 3) tai grūdų, bulvių, runkelių, vaisių ir kitų produktų ar jų mišinių masė, naudojama varymo (distiliavimo) būdu naminei degtinei gaminti. Brogos požymiai: a) būdingas nusėdimas; b) žaliavos dalelės (bulvių, cukraus, runkelių ir t.t.); c) mielių dalelės; d) etilo alkoholis; e) blogai valytos degtinės kvapas.

Prie kitų namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų priskiriami spiritiniai gėrimai, gaminami namudiniu būdu atskiriant distiliavimo ar šaldymo būdu alkoholio masę rūgimo proceso metu (pvz., naminiai antpilai, konjakas ir t.t.). Policijos pareigūnai, norėdami žinoti, kokius gėrimus priskirti prie kitų namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų, turėtų vadovautis šiuo metu galiojančiais alkoholinių gėrimų pripažinimo namų gamybos stipriais alkoholiniais gėrimais kriterijais [15]. Trauktinės, suktiniai nėra šio pažeidimo dalykas, nes spiritas, kaip pagrindinis šių alkoholinių gėrimų sudedamoji dalis, nėra išgaunamas iš maisto produktų. Čia panaudojamas jau turimas spiritas ar alkoholinis gėrimas. Prie kitų namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų nėra priskiriami: vynas, alus, gira ir kiti gėrimai, nes jie gaminami natūraliu rūgimo būdu namų sąlygomis. SAM patvirtino “Alkoholinių gėrimų pripažinimo namų gamybos stipriais alkoholiniais gėrimais kriterijus”. Juose nurodyta, kad namų gamybos gė-

rimuose tūrinė etilo alkoholio koncentracija turi būti didesnė kaip 20 proc. (aluje – didesnė kaip 5,6 proc.) [16]. Tai išsprendžia nusižengimų kvalifikavimo pagal ATPK 177¹ str. problemą. **Objektyviają pusę** sudaro veika, kuri pasireiškia aktyviais veiksmais. Pagrindiniai objektyviosios pusės požymiai:

- 1) gaminimas – tai alkoholio išskyrimas distiliavimo, šaldymo būdu, naudojant centrifugą, iš angliavandenių turinčios žaliavos (grūdų, bulvių, cukraus, runkelių, vynuogių) ir kitų produktų raugo. 1995 m. balandžio 18 d. Seimo priimtas Alkoholio kontrolės įstatymas, kurio 10 str. numato, kad Lietuvos Respublikoje draudžiama gaminti naminę degtinę, brogą ir kitus namų gamybos alkoholinius gėrimus [17];
- 2) įgijimas – tai minėtų gėrimų pirkimas, gavimas (pvz., gražinama skola) ar davimas už kokias nors paslaugas ar atlikus darbus. Administracinė atsakomybė kyla neatsižvelgiant, ar šie gėrimai buvo įgyti iš gamintojo, ar iš kitų asmenų;
- 3) laikymas – tai kaltininko veiksmai, susiję su šių gėrimų buvimu jo žinioje (turi su savimi, laiko slėptuvėse, namo palėpėje, pas kitus asmenis, darbovietėje). Tai tęstinė veika, kuri trunka, kol šie gėrimai aptinkami, sunaikinami ar kam nors perduodami;
- 4) gabenimas – tai šių gėrimų pervežimas (pernešimas) iš vienos vietos į kitą (pvz., slepiant krepšyje, automobilyje ir t.t.);
- 5) pardavimas – tai šių gėrimų perleidimas kitam asmeniui už materialinį atlyginimą;
- 6) kitoks realizavimas – tai šių gėrimų negražintinis perdavimas kitam asmeniui už atlyginimą ar be jo (pvz., dovanojimas, mainai).

Sprendžiant pažeidėjo atsakomybės klausimą, reikėtų atsiminti, kad ir vienos veikos padarymas jau užtraukia administracinę atsakomybę pagal ATPK 177 straipsnį. Šie veiksmai kvalifikuojami pagal minėtą straipsnį tik tada, jeigu jie neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Kiekybinis požymis yra kriterijus, turintis reikšmės baudžiamosios atsakomybės atribojimui nuo administracinės atsakomybės. Baudžiamoji atsakomybė bus tada, jei pagaminama, laikoma, gabenama, perduodama ar kitaip realizuojama 5 ir daugiau litrų naminės degtinės, brogos ar kitų namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų.

Subjektyviosios pusės požiūriu komentuojamas nusižengimas gali būti padarytas tik tiesiogine tyčia. Asmuo, darydamas veiką, supranta, kad gaminti, laikyti, pardavinėti naminę degtinę, brogą ir kitus namų gamybos stiprius alkoholinius gėrimus draudžia įstatymas, tačiau nori taip veikti.

Pažeidimo **subjektas** – bendras, t.y. asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus ir pakaltinamas. Kita problema – tai baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atskyrimo kriterijai. Tai svarbu išsiaiškinti, nes šito reikalauja ATPK 177 str. dispozicijoje įrašyti žodžiai “jei tai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės”. Esminis skirtumas tas, kad BK 310 str. 1 dalyje numatyta atsakomybė už aparatų alkoholiniams gėrimams gaminti gaminimą, laikymą, gabenimą, pardavimą ar kitokį realizavimą, o to nenumato ATPK 177 str. dispozicija. Mano manymu, įstatymų leidėjams reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ir už anksčiau minėtus veiksmus būtų numatyta administracinė atsakomybė, papildomai įvedus kiekybinius kriterijus.

Kitas skirtumas tas, kad BK 310 str. 1 dalyje nenumatyta atsakomybė už šių gėrimų įgijimą. Tai yra numatyta ATPK 177 straipsnyje.

Dar vienas skirtumas tas, kad ar pažeidėjas bus patrauktas baudžiamojon, ar administracinėn atsakomybėn, priklauso nuo nusikaltimo dalyko kiekio, nurodyto BK 310 str. 7, 8 ir 9 dalyse. Administracinė atsakomybė bus tada, jei šie gėrimai gaminami, įgyjami, laikomi, gabenami, perduodami ar kitaip realizuojami nedideliais kiekiais, t.y. iki 5 litrų. Mažiausio alkoholinio gėrimo kiekio įstatymų leidėjai nenurodo.

4.2. Nedenatūruoto etilo alkoholio, denatūruoto etilo alkoholio, techninio etilo alkoholio ir jų skiedinių (mišinių) gaminimas, laikymas, gabenimas, pardavimas ar kitoks realizavimas neturint leidimo (LR ATPK 177² str.)

Šis pažeidimas nuo ATPK 177 str. numatyto pažeidimo skiriasi pažeidimo dalyku, nes šiame straipsnyje kalbama apie įvairias etilo alkoholio rūšis. Trumpai pateiksiu šių gėrimų sąvokas:

- 1) etilo alkoholis (etilo spiritas) – tai skirtingo grynumo ir koncentracijos bespalvis, skaidrus, lakus skystis, vartojamas alkoholiniams gėrimams gaminti. Gaminamas iš augalinės žaliavos, turinčios daug krakmolo (grūdų, bulvių) ar cukraus. Rektifikuotas (išvalytas, išgrynintas) etilo spiritas yra 96-96,5 proc. stiprumo;
- 2) nedenatūruotas etilo alkoholis – tai rektifikuotas etilo alkoholis, į kurį nėra pridėta jokių denatūruojančių medžiagų (metilo, propilo spiritų, piridino, dažų);
- 3) denatūruotas etilo alkoholis – tai etilo alkoholis, į kurį įdėta priemaišų (metilo, propilo spiritų, piridino, dažų), darančių jį netinkamą alkoholiniams gėrimams gaminti [16];
- 4) techninis etilo alkoholis – tai etilo spiritas, gaminamas iš nemaistinių žaliavų (medienos, augalinių atliekų) hidrolizės arba sintezės būdais;
- 5) alkoholio skiediniai (mišiniai) – tai nedenatūruotas etilo alkoholis, denatūruotas etilo alkoholis, techninis etilo alkoholis, atskiestas ar sumaišytas (suplaktas) su kitais skysčiais, pvz., vandeniui, sultimis ir pan.

Šio pažeidimo **objektas, objektyvioji pusė** (čia nėra vieno požymio – įgijimas, tačiau jį apima žodžiai “kitoks realizavimas”), **subjektyvioji pusė** ir **subjektas** tokie pat kaip ir numatyti ATPK 177 straipsnyje. Svarbus aspektas – baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimas. Atsakomybė pagal LR ATPK 177² str. atsiranda, jei pagaminama, laikoma, gabenama, parduodama ar kitaip realizuojama iki 1 litro minėto alkoholio ar jų skiedinių (mišinių). Mažiausias šių gėrimų kiekis įstatyme nenurodytas, todėl didesnis kaip 1 litras gėrimo kiekis užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 310 straipsnį.

5. Kitų administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsinama į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai

5.1. Alkoholinių gėrimų gėrimo viešose vietose arba girtos pasirodymo viešose vietose pažeidimo sudėties teisinės analizės aspektai

Šio pažeidimo sudėtis numatyta ATPK 178 straipsnyje. Nusizengimo **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis** – visuomeninė dorovė ir žmogaus orumas. Norint detaliau analizuoti šį pažeidimą, pirmiausia reikia išsiaiškinti, kas yra alkoholinis gėrimas ir kokius gėrimus laikyti alkoholiniais (pvz., alus, odekolas – tai alkoholiniai gėrimai, svaigalai ar ne?). Alkoholio kontrolės įstatymo 1 str. numatyta, kad alkoholiniai gėrimai yra gėrimai, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija sudaro nuo 1 iki 50 procentų [17]. Įstatymų leidėjas numato, kad jei skysčiai (technologiniai, parfumerijos, kosmetikos gaminiai ir kt.), kuriuose yra etilo alkoholio, vartojami kaip apsvaigimą sukeltantys gėrimai, tai Vyriausybė turi teisę, remdamasi Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktais šių skysčių vartojimo ir jų sukeltamų žalingų sveikatai padarinių duomenimis, reguliuoti jų gamybą, vidaus prekybą ir vartojimą [17]. Tad alus, odekolas ir kiti parfumerijos bei kosmetikos gaminiai esti šio pažeidimo dalyku.

Objektyvioji pusė – tai aktyvūs veiksmai, kuriuos sudaro dvi veikos:

- 1) alkoholinių gėrimų ir kitų svaigalų, pagamintų naudojant spiritą, gėrimas viešose vietose – tai veika, kuri prieštarauja visuomenėje priimtoms bendro elgesio taisyklėms, trukdo aplinkiniams, sudaro sąlygas įvykti kitiems viešosios tvarkos pažeidimams (pvz., chuliganizmui, viešosios rimties trikdymui). Pažeidimas pagal šį požymį laikomas baigtu ne tik kai yra dalis alkoholinio gėrimo išgerta, bet ir tada, kai yra pasiruošta jį gerti (pvz., įpilta į stikliuką);
- 2) girtos pasirodymas viešose vietose, įžeidžiant žmogaus orumą ir visuomeninę dorovę. Nesvarbu, ar prieš pasirodydamas neblaivus viešose vietose, asmuo gėrė bare, restorane, namie ar svečiuose. Šio nusizengimo problema ta, kad iškyla klausimas, kada mes galime asmenį patraukti atsakomybėn pagal šį požymį: ar kai jis jau girtas esti viešoje vietoje, ar kai guli kur nors, ar kai keikiasi? Teisėtarkos pareigūnai turėtų atsiminti, kad, norint patraukti administracinę atsakomybėn, nepakanka vien pasirodyti girtam viešose vietose – pažeidėjas turi įžeisti žmogaus orumą ir visuomeninę dorovę. Todėl, surašant administracinių teisės pažeidimų protokolą už

tokius administracinius nusižengimus, būtina pabrėžti, kaip asmuo, būdamas girtas viešoje vietoje, įžeidinėjo žmogaus garbę ir visuomeninę dorovę, o ne tik užfiksuoti patį girtos asmens buvimo viešoje vietoje faktą. Požymiai, apibūdinantys girtos asmens pasirodymą viešose vietose:

- 1) girtos žmogaus elgesys aiškiai pažeidžia visuotinai pripažintas elgesio taisykles (nerišli kalba, mostai rankomis);
- 2) asmuo praranda žmogui būdingą gėdos jausmą (pvz., giriasi, maivosi, stengiasi kištis ne į savo reikalus, sako pastabas);
- 3) asmuo viešoje vietoje atrodo nepadoriai (purvini, šlapi, prasegti drabužiai, nepadorus elgesys, sukeliantis aplinkiniams šleikštulį);
- 4) dėl girtumo asmuo visiškai praranda orientaciją (betikslis stovėjimas ar betikslis judėjimas iš vienos vietos į kitą, judesiai nekoordinuoti – nenustovi vietoje, griuvinėja);
- 5) visiškas girtos asmens bejėgiškumas, t.y. guli viešoje vietoje visiškai bejėgis.

Taigi bet kokio iš nurodytų požymių buvimas sudaro ATPK 178 str. sudėtį. Jei girtas asmuo keikėsi viešoje vietoje, įžeidžiamai kibo prie piliečių, tai tokie jo veiksmai turėtų būti kvalifikuojami pagal ATPK 178 str. ir papildomai pagal ATPK 174 straipsnį.

Kita šio pažeidimo problema, su kuria susiduria policijos pareigūnai, tai asmens girtumo atribojimas nuo neblaivumo. Neblaivumas – tai alkoholio poveikis žmogaus organizmui, slopinantis ir neigiamai veikiantis jo refleksus ir veiklą, tačiau leidžiantis kontroliuoti veiksmus, orientuotis aplinkoje ir ją suvokti. Asmuo laikomas neblaiviu, jei alkoholio koncentracija yra daugiau kaip 0,4 pml. Kai žmogus girtas, sutrinka normali nervų sistemos veikla, sunkiai orientuojamasi aplinkoje, nekoordinuojami kūno judesiai, netenkama savitvardos, apima mieguistumas, atsiranda agresyvumo požymių. Suprantama, kad kiekvieną asmenį išgerto alkoholio kiekis veikia skirtingai, tačiau, jei yra šie paminėti požymiai, vizualiai apžiūrėjus galima teigti, jog žmogus yra girtas, o alkoholio koncentracija yra daugiau kaip 1,5 pml.

Būtinasis šio nusižengimo aspektas – viešos vietos nustatymas. Įstatymų leidėjas tiksliai neapibrėžia viešos vietos sąvokos, kad ja remiantis už alkoholinių gėrimų gėrimą būtų galima traukti administracinę atsakomybę. Todėl svarstant, ar patraukti asmenį administracinę atsakomybę už nurodytų veiksmų padarymą, būtina atsižvelgti į šio pažeidimo padarymo vietą, ar ji laikoma vieša vieta, t.y. ar ši vieta yra nuolatinė, periodiška ar vienkartinė žmonių bendravimo vieta, turint tikslą patenkinti įvairius jų gyvenimo poreikius. ATPK 178 str. išvardytos tokios viešos vietos: gatvės, stadionai, skverai, parkai, visų rūšių viešasis transportas ir kitos viešos vietos. Prie kitų viešų vietų reikėtų priskirti: kiemus, mokyklas, liftus, teatrus, paplūdimius ir kitas vietas, kai ten poilsiauja žmonės (poilsiavietės miške, prie ežero). Kartu būtina atkreipti dėmesį ir į kitą aplinkybę – leidžiama ar ne nurodytoje viešoje vietoje gerti alkoholinius gėrimus. Nebus atsakomybės pagal ATPK 178 str., jei asmuo alkoholinius gėrimus gers vietose, kuriose prekybos ir viešojo maitinimo įmonės jais prekiauja, tačiau jos privalo turėti savivaldybių tarybų ar valdybų išduotus leidimus.

ATPK 178 str. 2 ir 3 dalyse numatyta atsakomybė už pakartotinumą, t.y. jei asmuo du kartus per metus jau buvo baustas už girtos pasirodymą viešose vietose ar alkoholinių gėrimų gėrimą viešose vietose.

Subjektyviosios pusės kaltės forma – tiesioginė ir netiesioginė tyčia. Asmuo supranta, kad geria alkoholinius gėrimus viešose vietose ar girtas griuvinėja viešose vietose, taip įžeisdamas žmogaus orumą ir visuomeninę dorovę, ir nori taip elgtis ar ne, bet sąmoningai tai daro. Galimas ir neatsargumas (girtos asmens pasirodymo viešose vietose), kai asmuo mano, kad tiek išgėręs gali eiti namo, tačiau, tinkamai neįvertinęs savo jėgų, viduryje kelio pargriūva ir užmiega.

Nusižengimo **subjektas** – bendras, t.y. asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus ir pakaltinamas (ATPK 178 str. 1, 2 ir 3 dalys) bei specialus (už girtų paauglių iki 16 metų amžiaus pasirodymą viešose vietose, taip pat už tai, kai jie geria alkoholinius gėrimus viešose vietose, atsako tėvai arba juos atstojantys asmenys). Svarbus šio pažeidimo aspektas yra tas, kad paauglių organizme pakanka nustatyti bet kokį alkoholio kiekį, kad jų tėvus galima būtų patraukti atsakomybėn.

5.2. Nepilnamečio nugirdymo pažeidimo sudėties teisinės analizės aspektai

Atsakomybė už šią veiką numatyta ATPK 180 straipsnyje. Šio pažeidimo **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis** – nepilnamečio sveikata ir jo dorovinis auklėjimas.

Objektyviają pusę sudaro veika (aktyvūs veiksmai), kurios pagrindinis požymis yra nepilnamečio nugirdymas, t.y. alkoholinių gėrimų gėrimas šeimoje, draugų namuose, bare ir t.t. Nepilnamečio nugirdymas – tai tyčiniai suaugusiojo veiksmai, kuriais nepilnametis verčiamas (skatinamas) gerti alkoholinius gėrimus. Nugirdymas yra vienkartinis veiksmas, todėl jau vien už tai pažeidėjas traukiamas atsakomybėn. Visai nesvarbu, kokio laipsnio nustatytas nepilnamečio girtumas, svarbiausia, kad jo būklė medicininio požiūriu būtų diagnozuota kaip bet kokio laipsnio apsvaigimas nuo alkoholio.

Jei nepilnametis nuolat įtraukiamas į girtavimą, t.y. nuolat verčiamas vartoti alkoholinius gėrimus, tai suaugęs asmenys už tai atsako pagal BK 241 straipsnį. Institucija (pareigūnas), nagrinėdama bylą ir spręsdama atsakomybės klausimą, turi atsižvelgti į pažeidimo padarymo aplinkybes, tikslus, motyvus ir elgesį geriant alkoholinius gėrimus, jų išgertą kiekį, girtaujančių asmenų amžių.

Subjektyviosios pusės kaltės forma – tiesioginė tyčia. Šio pažeidimo problema ta, ar asmuo supranta, kad į girtavimą įtraukia nepilnametį? Problemiška yra tai, kad ne už kiekvieną atvejį galima bausti pilnamečius pagal ATPK 180 str. (pvz., jei penkiolikmetis atrodo kaip dvidešimtmetis). Todėl, numatant atsakomybę, labai svarbu nustatyti subjektyviają pusę.

Nusižengimo **subjektas** – specialus, t.y. asmuo, sulaukęs 18 metų ir pakaltinamas (nepilnamečio tėvai, pilnamečiai broliai arba seserys, globėjai, draugai ir t.t.).

5.3. Tėvų arba juos atstojančių asmenų pareigos auklėti vaikus nevykdymo pažeidimo sudėties teisinės analizės aspektai

ATPK 181 str. **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis** – nepilnamečio sveikata, jo normalios auklėjimo ir mokymo sąlygos. Pagrindinės vaiko teisės, laisvės bei pareigos, teisių ir laisvių apsaugos bei gynimo garantijos yra numatytos Seimo 1996 m. kovo 14 d. priimtame Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, kurio 3 str. numatyta, kad “Vaikas – tai žmogus, neturintis 18 metų” [18].

Nagrinėjamo nusižengimo **objektyviają pusę** sudaro neveikimas, kuris pasireiškia tėvų ar juos atstojančių asmenų piktybiniu pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti nepilnamečius vaikus nevykdymu. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 21 str. numato, kad tėvai ir kiti teisėti vaiko atstovai privalo sudaryti sąlygas vaikui augti, vystytis ir tobulėti, auklėti vaikus humaniškais, dorais žmonėmis. Abu tėvai vienodai privalo rūpintis vaiko auklėjimu, tinkamai jį prižiūrėti, materialiai išlaikyti, aprūpinti gyvenamuoju būstu [18]. Objektyviosios pusės pagrindiniai požymiai:

- 1) tėvų ar juos atstojančių asmenų piktybinis nevykdymas pareigos auklėti nepilnamečius vaikus – tai tėvų ar juos atstojančių asmenų įvairūs veiksmai formuojant paauglį kaip asmenybę, kurio vienu dorovinio auklėjimo elementu laikoma vaiko elgesio priežiūra;
- 2) tėvų ar juos atstojančių asmenų piktybinis nevykdymas pareigos mokyti ir prižiūrėti nepilnamečius vaikus. Mokymas – tai reikiamų sąlygų sudarymas, kad nepilnametis vaikas gautų vidurinį išsilavinimą bei būtų pasiruošęs savarankiškam gyvenimui. Vengimas prižiūrėti nepilnamečius vaikus pasireiškia tuo, kad tėvai ar juos atstojančias asmenys nesirūpina vaiko doroviniu auklėjimu, fiziniu vaiko vystymusi ir jo sveikatos stiprinimu;
- 3) nepilnamečių vaikų teisės pažeidimų padarymas (išskyrus teisės pažeidimus, numatytus ATPK 44 str. 2 d., 175 str., 178 str. 4 d. ir 183 str. 3 d.). Lengvabūdiškas, abejingas tėvų ar juos atstojančių asmenų požiūris į nepilnamečio vaiko elgesį, nuolatinės priežiūros nebuvimas dažnai paskatina nepilnametį padaryti pažeidimą.

Todėl tėvai ar juos atstojantys asmenys traukiami atsakomybėn už nepilnamečių vaikų padarytus pažeidimus pagal ATPK 181 straipsnį.

Šio objektyviosios pusės pagrindinio požymio problema ta, kad lieka neaišku, ar tėvai atsako už visus padarytus teisės pažeidimus, ar ne už visus. Taip pat neaišku, ar ir už šešiolikmečių ir septyniolikmečių padarytus pažeidimus atsako tėvai ar ne, nes administracinė atsakomybė, kaip žinome, atsiranda nuo 16 metų, o pagal įstatymą vaikas (nepilnametis) laikomas iki 18 metų. Manychiau, kad įstatymų leidėjas turėtų sukonkretinti tą požymį, įvesdamas papildomą sąlygą "nepilnamečių iki 16 metų padaryti teisės pažeidimai užtraukia įspėjimą ar baudą tėvams arba juos atstojantiems asmenims".

Svarstant, ar patraukti tėvus atsakomybėn, reikia nustatyti, ar nevykdymas pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti vaikus yra piktybinis. Tai nustatoma, atsižvelgiant į šios veikos tęstinumą. Piktybiškumo požymiai: a) nuolatinis (ne vienkartinis) nepilnamečių pažeidimų padarymas; b) šių pažeidimų pobūdis; c) įvairių institucijų (nepilnamečių reikalų inspektorių, mokyklos administracijos) pranešimai (įspėjimai) tėvams ar juos atstojantiems asmenims apie nepilnamečių nepatenkinamą elgesį ir pažangumą [19, p. 232]. Nebus administracinės atsakomybės pagal ATPK 181 str., jei tėvai nevykdo pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti vaikus dėl sunkios ligos, silpnaprotystės, kito lėtinio negalavimo bei dėl kitų, nuo jų nepriklausančių priežasčių.

Nagrinėjamo nusižengimo **subjektyviosios pusės** kaltės forma – tiesioginė tyčia. Asmuo supranta, kad piktybiškai nevykdo pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti vaikus ir nori tai daryti.

Nusižengimo **subjektas** – specialus, t.y. asmuo, sulaukęs 18 metų amžiaus ir pakaltinamas. Pagal šį straipsnį administracinė atsakomybėn traukiami tėvai ar juos atstojantys asmenys, t.y. įtėviai, kurie vaiko atžvilgiu turi tokias pat teises kaip ir tikri tėvai, globėjai, rūpintojai ir kiti asmenys, kurie privalo rūpintis vaiku, jį auklėti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teisėtus interesus. Tėvams, kuriems įstatymo nustatyta tvarka yra atimtos tėvų teisės, administracinė atsakomybėn pagal ATPK 181 str. netraukiami. Tėvai, kurie atiduoda vaikus auklėti į atitinkamas valstybines specialiąsias mokyklas (pvz., internatus) ar kitiems asmenims, pareiga auklėti vaikus jiems išlieka, todėl jie atsako bendra tvarka.

5.4. Lindynių laikymo pažeidimo sudėties teisinės analizės aspektai

Šio pažeidimo sudėtis numatyta ATPK 182 straipsnyje. Nusizengimo **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis** – visuomeninė dorovė ir gyventojų sveikata. Lindynių laikymas sukelia neigiamus socialinius padarinius: pažeidžiama žmogaus moralinė ir fizinė sveikata, ištvirkavimas, alkoholizmas, veltėdžiavimas sužlugdo asmenybę, pažeidžiami žmogaus socialiai naudingi ryšiai (suyra šeimos), neigiamai veikia aplinkinius. Svarbus pažeidimo sudėties aspektas tas, kad reikėtų išsiaiškinti, kas yra lindyne, už kokius veiksmus bus baudžiamas asmuo, kas konkrečiai atsakys už lindynių laikymą. Visa tai išsiaiškinsime nagrinėdami šio pažeidimo objektyviają pusę.

Objektyvioji pusė pasireiškia veika (aktyviais veiksmais), kurią sudaro trys požymiai:

- 1) azartinių lošimų lindynių laikymas – tai tokia patalpa, kuri specialiai ir nuolat naudojama azartiniams lošimams, t.y. iš pinigų ir kt. materialinių vertybių lošti kortomis, žaisti kauliukais, rulete ir t.t.;
- 2) ištvirkavimo lindynių laikymas – tai patalpa, nuolat teikiama įvairiems asmenims tenkinti lytinę aistrą, t.y. lytiškai santykiauti, atlikti tvirkinimo veiksmus, užsiimti prostitucija;
- 3) alkoholinių gėrimų vartojimo lindynių laikymas – tai patalpa, kurioje įvairūs asmenys nuolat vartoja alkoholinius gėrimus (degtinę, naminę degtinę, vyną ir t.t.).

Lindynių laikymas – tai daugkartinis, nuolatinis pažeidėjo valdomos patalpos suteikimas už atlyginimą ar veltui įvairiems asmenims lošti azartinius lošimus, ištvirkauti, vartoti alkoholinius gėrimus. Lindynių laikymo patalpa – tai butas, palėpė, rūsys, sodo namelis, garažas ir kt. patalpos, kurios suteikiamos lošti azartinius lošimus, ištvirkauti, vartoti alkoholinius gėrimus.

Šio pažeidimo **subjektyvioji pusė** – tiesioginė tyčia. Nusizengimo **subjektas** – bendras, t.y. asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus ir pakaltinamas. Atsakomybėn bus traukiamas patalpos savininkas, jei jis patalpą nuomoja, – tai nuomininkai (jei jie laiko lindyne be savininko žinios). ATPK 182 str. 2 dalyje numatyta atsakomybė už pakartotinę veiką, t.y. jei per metus pakartotinai padaromi tie patys veiksmai.

5.5. Azartinių lošimų ir būrimo pažeidimo sudėties teisinės analizės aspektai

Šio pažeidimo sudėtis numatyta ATPK 184 straipsnyje. Šio pažeidimo **rūšinis objektas** – viešoji tvarka, **tiesioginis** – valstybės ekonominis pagrindas, piliečių polinkis į parazitinį gyvenimą, visuomeninė dorovė, griaujami visuomenės moralės principai.

Objektyviają pusę sudaro veika (aktyvūs veiksmai), kurios požymiai: azartiniai lošimai ir būrimas. Azartiniai žaidimai – tai ne tik žaidimai, kuriuose laimėjimas priklauso nuo žaidėjo sugebėjimo ir sąmoningumo, bet ir vadinamieji komerciniai žaidimai kortomis (preferansas, “trynka”) bei kiti žaidimai iš pinigų (biliardas, domino, loto). Būtinasis požymis – šiuose žaidimuose turi būti laimėjimas (pinigai, daiktai, brangenybės). Azartinių lošimų požymiai: 1) pinigų ar kitų materialinių vertybių davimas sutinkant žaisti; 2) pinigais ar kitomis materialinėmis vertybėmis statoma suma lošti (gali būti ir sportiniuose lošimuose, pvz., futbolo, bokso, bėgimo varžybose); 3) lošimo sąlygų įvykdymas.

Dar vienas šio pažeidimo objektyviosios pusės požymis, kurį būtina įrodinėti pagal šį straipsnį, – pažeidimo padarymo vieta, t.y. vieša vieta ir tam nenustatyta vieta (gatvės, stadionai, skverai, parkai, parduotuvės, pliažai ir t.t.). Svarbus šio pažeidimo aspektas yra tas, kad jei kazino, naktinių klubų, žaidimo automatų salės savininkai turi aukščiausių ir vietos savivaldos institucijų, suderinus su teritoriniais policijos komisariatais, išduotus leidimus, tai pažeidimo pagal ATPK 184 str. nebus.

Pažeidimo **subjektyviosios pusės** kaltės forma – tiesioginė tyčia. Nusizengimo **subjektas** – bendras, t.y. asmuo, sulaukęs 16 metų ir pakaltinamas.

Atsakomybės už šį pažeidimą problema ta, kad retai pasitaiko, jog pagal šį straipsnį administracine tvarka asmenys būtų baudžiami. Mano manymu, šį straipsnį reikėtų panaikinti, įteisinant azartinius lošimus (kaip Olandijoje, Danijoje ar kitose Europos šalyse) arba

įstatymų leidėjas turėtų sugriežtinti atsakomybę. Asmenys administracinėn atsakomybėn turėtų būti traukiami ir už dalyvavimą azartiniuose lošimuose, ir už azartinių lošimų organizavimą, nes dabar galiojantis ATPK 184 str. pateikia labai abstrakčią formuluotę "azartiniai lošimai".

Dalyvavimą azartiniuose lošimuose reikėtų suprasti, kaip asmens sutikimą žaisti, tam tikslui įnešant atitinkamą pinigų sumą bei tinkamai vykdant žaidimo sąlygas. Didelį pavojų kelia azartinių lošimų organizavimas, kurio požymiai: a) lošimo dalyvių aprūpinimas žaidimo reikmėmis; b) įtraukimas į žaidimą kuo platesnio žmonių būrio (reklama, taip pat ir tokia, kai sutikęs žaisti asmuo laimi statomą sumą, taip sukeldamas žiūrovų norą dalyvauti lošime); c) palankių sąlygų lošti sudarymas (neleidžia organizuoti panašių žaidimų kitiems, moko, kaip elgtis pasirodžius policijos pareigūnams). Administracinėn atsakomybėn turėtų būti traukiami ne tik azartinių lošimų organizatoriai, bet ir kiti asmenys (šaukėjai, kirtėjai (žaidžiant muštuką), išdininkai ir kt.) [10, p. 455]. Mano manymu, įvedus šias pataisas, sugriežtėtų šių neteisėtų veiksmų kontrolė, ir kova su jais būtų veiksmingesnė.

Išvados ir pasiūlymai

1. Viešosios tvarkos pažeidimai – tai vieni iš dažniausių šiuo metu pažeidimų, kuriuos padaro asmenys, nepaisydami visuomenėje priimtų bendro elgesio taisyklių.
2. Viešosios tvarkos samprata yra recidyvinio pobūdžio ir neigiamai veikia teisinę politiką, nusikalstamumo kontrolę stengiantis užtikrinti viešąją tvarką.
3. Viešoji tvarka – tai sistema visuomeninių santykių, sureguliuotų socialinėmis (teisės ir moralės) normomis, kurios nustato ir visuotinai pripažintas žmonių tarpusavio elgesio taisykles įvairiose visuomeninio gyvenimo srityse ir veiklose.
4. Viešosios tvarkos pažeidimų, susijusių su chuliganiškų veiksmų atlikimu, svarbus aspektas tas, kad ne už visus pažeidėjo veiksmus galima jį traukti administracinėn atsakomybėn, o tik už tuos, kuriais akivaizdžiai pažeidžiama viešoji tvarka ir piliečių rimtis. Numatant pažeidėjo atsakomybę, būtina žinoti nedidelio chuliganizmo atribojimo nuo chuliganizmo sąlygas. Nedidelis chuliganizmas – tai nusižengimas, kurio pažeidimo sudėtis materialinė.
5. Šaudymo iš šaunamojo ginklo, dujinio pistoleto (revolverio), pneumatinio šautuvo (pistoletu) ar arbaletu svarbus aspektas tas, kad šio pažeidimo subjektas – tik specialus, t.y. asmuo, sulaukęs atitinkamai 18 ir 25 metų amžiaus bei pakaltinamas.
6. Administracinių teisės pažeidimų, susijusių su neteisėta namų gamybos alkoholio apyvarta, sudėčių teisinės analizės svarbus aspektas tas, kad reikia žinoti alkoholinių gėrimų pripažinimo namų gamybos stipriais alkoholiniais gėrimais kriterijus, baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už šiuos pažeidimus skyrimo kriterijus.
7. Numatant pažeidėjo atsakomybę už alkoholinių gėrimų gėrimą viešose vietose arba girtu pasirodymą viešose vietose, svarbu nustatyti, ar pažeidėjas šiais veiksmais įžeistų žmogaus orumą ir visuomeninę dorovę, taip pat būtina atskirti asmens girtumą nuo asmens neblaivumo.
8. Kad suaugęs asmuo būtų patrauktas administracinėn atsakomybėn už nepilnamečio nugirdymą, nesvarbu, koks nustatytas nepilnamečio girtumo laipsnis.
9. Tėvai arba juos atstojantys asmenys turėtų atsakyti už visus nepilnamečių iki 16 metų amžiaus padarytus teisės pažeidimus.
10. Išanalizavęs viešosios tvarkos pažeidimų sudėtis, siūlyčiau:
 - 10.1. Administracinį areštą už nedidelį chuliganizmą skirti tik tada, kai kitos nuo-

baudos (bauda ir pataisos darbai), atsižvelgiant į bylos aplinkybes, bus pripažintos nepakankamomis.

10.2. ATPK 175 str. ir 183 str. 3 dalyje tėvams ar juos atstojantiems asmenims numatyti atsakomybę ne už paauglių nuo 14 iki 16 metų amžiaus padarytą chuliganizmą, o už paauglių iki 16 metų amžiaus padarytą chuliganizmą.

10.3. Kol azartiniai lošimai neįteisinti, sugriežtinti už juos atsakomybę, įvedant pataisas, kad asmuo administracinėn atsakomybėn būtų traukiamas už dalyvavimą azartiniuose lošimuose bei už azartinių lošimų organizavimą.

10.4. Dabar galiojančiame ATPK iš skirsnio "Administraciniai teisės pažeidimai, kuriais kėsiamasi į viešąją tvarką" išbraukti straipsnį "Prekybos tabako gaminiais pažeidimas" (ATPK 185² str.) ir jį perkelti į XII skirsnį ("Administraciniai teisės pažeidimai prekybos ... srityje"), nes tai nėra viešosios tvarkos pažeidimas. Kaip pavyzdį galima pateikti ATPK 164 str. numatytą prekybos alkoholiniais gėrimais taisyklių pažeidimą. Jis visiškai atitinka minėtąjį pažeidimą, tačiau priskirtas prie prekybos srities pažeidimų.

10.5. Įstatymų leidėjams atkreipti dėmesį į tai, kad šis skirsnis būtų papildytas tokiomis veikomis: "šmeižtas", "įžeidimas", už kurių pažeidimą būtų numatyta administracinė atsakomybė.

LITERATŪRA

1. **Общетеоретические** проблемы административно-правового обеспечения общественного порядка / Ред. Захаров В. Ф. и др. – Киев, 1982.
2. **Розин Л. М.** Общественный порядок как объект правового регулирования // Сборник научных трудов. КВШ МВД. – Киев, 1982.
3. **Тихомиров Ю. А.** Публичное право. – Москва, Издательство БЕК, 1995.
4. **Сериогин А. В.** Общественный порядок и образ жизни в условиях развитого социализма // Советское государство и право. 1978. № 4.
5. **Даньшин И. Н.** Уголовно-правовая охрана общественного порядка. – Москва, 1973.
6. **Smith S., Brazier R.** Constitutional and administrative law. Penguin book, 1994.
7. **Lietuvos Respublikos Konstitucija.** LR Teisingumo m-jos leidinys. – V., 1996.
8. **Lietuvos Respublikos** administracinių teisės pažeidimų kodeksas: oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1997 m. lapkričio 11 d. VĮ Teisinės i-cijos centras, 1997.
9. **Административное** право. Общая и особенная часть / Под ред. Коренева А. П. – Москва, МВШМ МВД СССР. 1986.
10. **Коментарий** к кодексу РСФСР об административных правонарушениях / Под ред. Веремеенко И. И., Студеникиной М. С. – Москва, "Издательская группа "ПРОСПЕКТ", 1997.
11. **Lietuvos Respublikos baudžiamasis** kodeksas: tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1997 m. rugsėjo 16 d. VĮ Teisinės informacijos centras, 1997.
12. **Dėl** teismų praktikos nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimas Nr. 1 (1991 01 17).
13. **Lietuvos Respublikos** ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 3 str. pateikiamos įvairių ginklų sampratos. Tai leidžia suprasti jų paskirtį // Valstybės žinios. 1996. Nr. 69-1665
14. **Lietuvos TSR** baudžiamojo kodekso komentaras / Bieliūnas E., Čepas A. ir kt. – V., Mintis, 1989.
15. **Lietuvos Respublikos** SAM 1995 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. 543. Valstybės žinios. 1996. Nr. 43-1060.
16. **Valstybės** žinios. 1996. Nr. 43-1060.
17. **Valstybės** žinios. 1995. Nr. 44-1075.
18. **Valstybės** žinios. 1996. Nr. 33-807.

19. **Коментарий** к Кодексу РСФСР об административных правонарушениях / Под ред. Шапкина М. А. – Москва, Юридическая литература, 1989.

The Aspects of the Legal Analysis of Administrative Offences Against Public Order

Doctoral Candidate R. Kalesnykas

Law Academy of Lithuania

SUMMARY

In the article the problems of legal analysis and classification of the corpus delict of offences against public order are discussed. Currently, the offences against public order are very popular. Therefore, the problems of ensuring public order are considered both in theoretical and practical levels.

The author widely analyses the conception of public order which is of great importance to the analysis of the corpus delict of legal offences. In addition, the author discusses the problems of classification and imposition of penalties upon separate offences of public order such as petty hooliganism, the appearing of a drunk person in public places, prostitution, the disturbing of public rest etc. Moreover, the article analysis the problems of separation of offences against public order from crimes. The author proposes what kind of offences against public order should be included in the valid laws of Lithuania.

